

DOI: [10.32702/2307-2105-2018.12.13](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.12.13)

УДК 338.2:354

*І. Й. Малий,
доктор економічних наук,
професор кафедри національної економіки та публічного управління,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ
Л. М. Ємельяненко,
доктор економічних наук,
професор кафедри національної економіки та публічного управління,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ
К. В. Дзензелюк,
магістрант кафедри національної економіки та публічного управління
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В ПРАКТИКУ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

*I. Maliy
Doctor of Economics, Professor of National Economics and Public Administration Department
SHEE «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman», Kyiv
L. Yemelianenko
Doctor of Economics, Professor of National Economics and Public Administration Department
SHEE «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman», Kyiv
K. Dzenzeliuk
Magistrate of the department of National Economics and Public Administration
SHEE «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman», Kyiv*

IMPLEMENTATION OF THE CONCEPT OF INCLUSIVE DEVELOPMENT IN PRACTICE OF REGULATION OF POPULATION EMPLOYMENT

У статті висвітлюється основна ідея інклюзивності, пріоритетність якої є розвиток людських ресурсів, досягнення повної зайнятості, підвищення кваліфікації працівників, гарантування соціальної безпеки та сталого розвитку. Акцентується увага на необхідності й важливості переходу до інклюзивного розвитку, який створює можливості для всіх контингентів населення й більш справедливо розподіляє в суспільстві переваги від збільшеного добробуту як в грошовому, так і в негрошовому вираженні. Аргументовано, що основними наднаціональними інститутами, які зіграли вирішальну роль у визначенні концептуальних засад щодо стимулювання інклюзивного зростання, є ОЕСР, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд і Всесвітній економічний форум. Доведено принципові відмінності інклюзивного та стандартного економічного зростання. Розкривається особливість розмежування інклюзивного зростання від інклюзивного розвитку, як однієї із складових останнього, основним інструментом якого є «продуктивна зайнятість»: особлива увага приділяється подоланню бідності, сприянню забезпечення повної й

продуктивної зайнятості та зміцнення соціальної інтеграції. Визначено концептуальні засади, особливості, підходи та моделі інклюзивного розвитку. Висвітлено переваги та недоліки світових моделей інклюзивного розвитку. Представлено механізм дії концепції інклюзивного зростання. Встановлено ключові аспекти інклюзивного зростання, які охоплюють інвестиції в людський капітал, створення нових робочих місць, структурна трансформація, прогресивна податкова політика, соціальний захист, недопущення дискримінації, соціальна інтеграція та участь, сильні інститути. Обґрунтовано імплементацію концепції інклюзивного розвитку в практику регулювання зайнятості через заохочення активних програм на ринку праці, підвищення якості зайнятості, залучення до співпраці соціальних партнерів, зміцнення потенціалу служб зайнятості, розширення доступності професійної підготовки в сільських районах, вдосконалення управління ринком праці та його функціонування тощо.

The article focuses on the main idea of inclusiveness, the priority of which is development of human resources, achievement of full employment, professional development of employees, guarantee of social security and sustainable development. Attention is focused on the necessity and importance of the transition to inclusive development, which creates opportunities for all contingents of population and more fairly distributes in society the benefits of increased welfare both in monetary terms and in non-monetary terms. It is argued that the main supranational institutions that played a decisive role in defining the conceptual framework for promoting inclusive growth are OECD, World Bank, International Monetary Fund and World Economic Forum. The principal differences of inclusive growth from inclusive development is revealed as one of the components of the latter one, the main tool of which is "productive employment": particular attention is paid to poverty reduction, promotion of full and productive employment and strengthening social integration. The conceptual foundations, features, approaches and models of inclusive development are defined. The advantages and disadvantages of the world models of inclusive development are highlighted. The mechanism of the concept of inclusive growth is presented. The key aspects of inclusive growth include investment in human capital, job creation, structural transformation, progressive tax policies, social protection, non-discrimination, social integration and participation, and strong institutions. It is grounded the implementation of the inclusive development concept in practice of regulating employment through the promotion of active programs in the labor market, increasing the quality of employment, involving social partners, strengthening employment services, increasing the availability of vocational training in rural areas, improving labor market management and its functioning, etc.

Ключові слова: інклюзія; інклюзивний розвиток; регулювання зайнятості; інклюзивний ринок праці.

Keywords: inclusion; inclusive development; employment regulation; inclusive labor market.

Постановка проблеми. Подолання кризових явищ і вихід на траєкторію стійкого розвитку в умовах економічних деструкцій зумовлює необхідність змін у структурній динаміці соціально-економічної системи. Експансія інформаційної революції, ствердження сектору мережевої економіки та загострення конкурентної боротьби на глобальних ринках потребує пошуку нелінійних підходів до формування політики економічного зростання.. Саме тому важливим є поєднання сили ринку із силою держави, активне використання її регулюючої функції в проведенні адекватної науково-обґрунтованої економічної політики в усіх її складових. Для реалізації такого підходу необхідне перспективне системне бачення проблеми, яке виходить за межі існуючої парадигми і формує нові теоретичні та практичні засади економічної діяльності.

На сучасному етапі розвитку суспільства актуалізується значення фундаментальних проблем людства, які виникли з самого початку його існування. Так, у первісних племен найважливішим багатством був суспільний зв'язок, включеність індивіда в громаду (плем'я), а вигнання з неї прирівнювалося до смертного

вироку. В сучасних умовах відбувається реанімація означеного інституту на новій основі (закон заперечення заперечення¹), що віддзеркалюється (асоціюється) у суспільній свідомості як проблема інклюзивного розвитку.

Аналіз попередніх публікацій. Вирішенню проблеми інклюзивного зростання, формування інклюзивного суспільства та розвитку ринку праці присвячені наукові праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як: Д. Асмоглоу, С. Бабенко, А. Базилук, О. Балакірева, З. Бедос, І. Бобух, Р. Болінг, С. Голандер, А. Гриценко, В. Дмитрук, Е. Дуфло, Р. Жиленко, О. Жулин, Т. Затонацька, В. Звонар, Д. Ейсеомглу, С. Кожемякіна, А. Колот, А. Колупаєва, Е. Лібанова, Дж. Подест, Е. Райнерт, Д. Робінсон, Н. Софій, Ю. Савельєв, С. Тютюнникова, Л. Федулова, Р. Хаусманн та ін.

Мета дослідження. Метою дослідження є узагальнення теоретико-методологічних засад інклюзивного зростання та обґрунтування імплементації концепції інклюзивного розвитку в практику регулювання зайнятості населення в Україні.

Виклад основного матеріалу. Реалізація ідей інклюзивності починалася з вирішення локальних проблем, наприклад, з необхідності трансформації загальної освіти. Необхідно було зробити її доступною для дітей з інвалідністю, вирішення проблем включення в суспільство маргінальних верств населення незалежно від статі, віку, національності, сексуальної орієнтації, фізичної дієздатності та економічного стану тощо. Після успішного вирішення означеної проблеми такий підхід розширився до рівня проблематики подолання економічної нерівності як у локальних, так і в глобальному вимірах. Світовий банк опублікував «Доповідь про зростання. Стратегії стійкого зростання і інклюзивного розвитку» [3]. Теоретичні засади інклюзивного розвитку покладені в основу стратегій розвитку багатьох країн на найближчу перспективу.

На засіданні Боаоського азіатського форуму (БАФ), яке пройшло під девізом «Інклюзивний розвиток: загальна програма і нові виклики», відзначалося, що «інклюзивний розвиток дає змогу всім країнам і регіонам світу користуватися результатами глобалізації, економічної інтеграції та економічного зростання. Для окремо взятого економічного суб'єкта інклюзивний розвиток має на меті максимально створити можливості розвитку і працевлаштування за рахунок високих темпів економічного зростання на поступальній основі, а також забезпечити громадянам рівний доступ до надаваних соціальних гарантій і можливість участі в усіх сферах життєдіяльності країни» [6, с. 22–23].

Проблема інклюзивності присутня в рамках ініціативи Організації економічного співробітництва і розвитку «Нові підходи до економічних викликів», в Програмі ООН, присвяченій цілям розвитку тисячоліття, в інших важливих документах. Вона була однією з ключових на зустрічі лідерів G20 в Ханчжоу у вересні 2016 р., що відображено у їхньому Комюніке [10]. Усвідомлюючи складність та глибину проблем світові лідери країн «Групи семи» [5] акцентували увагу на використанні різних інструментів щодо дотримання гендерної рівності, застосування інновацій, формування нових навичок і досягнення повної, ефективної зайнятості з метою досягнення сталого, збалансованого та інклюзивного зростання.

В останні роки наголошується на переході від сталого економічного розвитку до інклюзивного, яке створює можливості для всіх контингентів населення й більш справедливо розподіляє в суспільстві переваги від збільшеного добробуту як в грошовому, так і в негрошовому вираженні. Інклюзивне зростання економіки є передумовою розвитку суспільства та являє собою багатфакторний і багаторівневий процес, оскільки його основою є економіка максимальної зайнятості і взаємодії усіх суб'єктів.

В останні десятиліття загострилась проблема зайнятості в країнах, що розвиваються. Підтвердженням означеного є масова міграція працездатного населення з півдня на північ, в розвинені країни. По своїй суті проблема зайнятості є найгострішою соціальною проблемою, що набуває особливого значення в функціонуванні національної економіки. А. Гриценко звертає увагу на взаємне відокремлення економічного і соціального в процесі розвитку, що робить соціалізацію економіки проблемою, яка виникає кожного разу на новому рівні ускладнення людського суспільства [2, с. 191]. Соціалізація пронизує зайнятість, реалізується через неї, забезпечує її, створює «силу інклюзивності», тобто залучення населення у сферу трудових відносин. Зайнятість не тільки забезпечує відтворення населення, але й створює умови для особистісного розвитку, а соціалізація виступає як найважливіший чинник нормативного функціонування і стабільності суспільства, необхідної безперервності в його розвитку [1, с. 44].

Інклюзивне зростання принципово відрізняється від стандартного економічного зростання, оскільки: має ширші цілі, ніж збільшення доходів і ВВП, та вимагає, щоб уряд країни активно працював для досягнення цих цілей, не припускаючи, що позитивні результати будуть автоматично приходити за рахунок зростання; зміщує акцент на розвиток людини й зростання її добробуту та зниження рівня бідності й нерівності; спрямована на підвищення залученості та активної участі в економіці, а не тільки на результати розподілу.

Адже ж економічне зростання може в окремих випадках відбуватися таким чином, що більшість населення не відчує покращення життя, або навіть відчує його погіршення. Такий розвиток є несправедливим. Несправедливим є і такий розвиток, коли покращення життя широким верствам населення відбувається темпами, не зіставними із збагаченням невеликої групи людей. Пропорції є рівноважними і справедливими, якщо

¹ Це один із основних законів діалектики, який відображає поступальність, спадкоємність у процесі розвитку предметів і явищ об'єктивної дійсності. Закон показує, що розвиток відбувається не по колу, а від простого до складного, від нижчого до вищого. Воно включає момент внутрішнього зв'язку зі старим, утримання та збереження позитивного, що міститься у старій якості, і тим самим становить умову подальшого розвитку, можливість нового заперечення.

відповідають законам архітекtonіки – такій фундаментальній структурі цілісних систем, що адекватно відображає їх сутність і побудована за законами гармонії [4].

Із 1960-х років частина країн «третього світу» продемонструвала, що бідність і «недорозвиток» не обов'язково означає стагнацію і може супроводжуватись тривалим кількісним зростанням. Водночас, існує тенденція, коли зростання ВВП на душу населення в країнах, що мають більш високий рівень розвитку (тобто вихідне значення ВВП на душу населення), перевищує цей показник у менш розвинених країнах, навіть якщо останні мають стрімкий економічний підйом і відносно більший щорічний приріст ВВП [7, с. 70]. Навіть «економічне диво» сьогодення і локомотив світової економіки – Китай, обсяг ВВП якого за останнє десятиліття зріс майже у чотири рази, не оминає цієї проблеми. Так, наприклад, щорічне зростання ВВП на 2% у США збільшує дохід на душу населення більше, ніж 12% зростання економіки Китаю. З іншого боку, наприклад, Японія перебуває понад 20 років у стані рецесії або незначного зростання, тобто в стагнації. Проте, ні в кого не виникне сумнівів у тому, що це високорозвинена країна [7, с. 71].

На сьогодні Світовий банк і Програма розвитку ООН розглядають економічне зростання як «невідворотно нестале», тобто воно «не може продовжуватись протягом тривалого часу», без урахування соціальних і екологічних аспектів, і таке зростання є не метою, а засобом розвитку людського потенціалу, покращення якого тільки й може перетворити зростання на стале. Це означає, що кількісне зростання може принести добробут лише за умови прийняття нестандартних рішень в сфері національної економічної політики. Причому, без таких змін і відповідного збільшення людського потенціалу темпи зростання неухильно знижуватимуться.

Наразі вимір економічного розвитку перебазувався до оцінки рівня людського розвитку та суспільного добробуту. На основі цього й було прийнято у 2010 році десятилітню стратегію розвитку Європейського Союзу, яка спрямована на побудову «інтелектуальної, сталої та інклюзивної економіки». Відповідно було запропоновано інструменти моніторингу реалізації цієї стратегії й вимірювання соціального добробуту та прогресу.

На перше місце виходить модель соціальної якості, яка визначає основні умови для розвитку суспільних відносин та дозволяє напряму пов'язати вимірювання якості життя з оцінкою рівня розвитку суспільства. Відповідно, соціальна якість розглядається у чотирьох вимірах людських спроможностей: 1) економічної безпеки (economic security), яка гарантує певний рівень життя; 2) соціального включення (social inclusion), що означає доступ до інституціонального та інфраструктурного контексту, а також «ступінь інтегрованості людей до різних інститутів і суспільних відносин»; 3) соціальної згуртованості (social cohesion), яка ґрунтується на спільних ідентичностях, цінностях і нормах, що забезпечують узгодженість взаємодій; 4) набуття повноважень і можливостей (empowerment), що означає або «здатність людей контролювати своє життя та наявність відповідних знань, вмінь і умов» для цього, або міру, наскільки суспільні відносини сприяють спроможностям людини [7, с. 102].

Отже, сьогодні більшість провідних науковців переконані, що сталого економічного зростання недостатньо, щоб стверджувати про ефективний суспільний розвиток. Аналіз макроекономічних показників країни може показувати досягнення високого рівня розвитку, але при цьому значна частина населення зовсім не буде «включена» в процес створення ВВП, а відповідно й у розподіл суспільних благ. Результатом цього стає розшарування населення і виникнення супутніх проблем, головною серед яких є бідність.

Варто зазначити, що вирішення цієї проблеми на сьогодні все більше стає предметом обговорення учених, державних органів влади та різних міжнародних організацій. Основними наднаціональними інститутами, які зіграли вирішальну роль у визначенні концептуальних засад щодо стимулювання інклюзивного зростання, є ОЕСР, Світовий банк, Міжнародний валютний фонд і Всесвітній економічний форум. Так, ОЕСР тлумачить інклюзивне зростання як економічне зростання, яке створює можливості для всіх прошарків населення й більш справедливо розподіляє в суспільстві переваги від збільшеного добробуту як в грошовому, так і в негрошовому вираженні [9, с. 12]. Експерти Світового банку і МВФ визначають як стійке економічне зростання, основною метою якого є скорочення бідності і нерівності. В свою чергу, Всесвітній економічний форум також акцентує увагу на бідних, особливо в тій частині робочої сили, яка залучена у діяльності з низькою продуктивністю і/або повністю виключена з процесу зростання [12].

Ranieri та Almeida Ramos підкреслюють важливість концепції інклюзивного зростання через продуктивність зайнятості та труднощі в розумінні складних взаємодій між зростанням, бідністю і нерівністю [9]. Joyeeta Gupta та Courtney Vegelin визначають інклюзивне зростання як «зростання, яке не тільки створює нові економічні можливості, а й забезпечує рівний доступ до можливостей, створених для всіх верств суспільства, особливо для бідних» [11].

На основі аналізу різних наукових теоретичних підходів до трактування сутності інклюзивного зростання можемо констатувати, що дана категорія розглядається в двох іпостасях – як економічне зростання, основною метою якого є скорочення бідності й нерівності, та як процес розширення залученості населення до створення ВВП, забезпечення рівних можливостей для реалізації свого людського потенціалу незалежно від соціально-економічних умов, статі, місця проживання та етнічних коренів. Тобто, мова йде про широке залучення громадян не тільки в управління підприємствами а й в публічному управлінні державою та громадами.

Таким чином, концепція інклюзивного зростання ґрунтується на пріоритетності розвитку людських ресурсів, досягненні повної зайнятості, підвищенні кваліфікації працівників, гарантування соціальної безпеки та сталого розвитку (рис. 1).

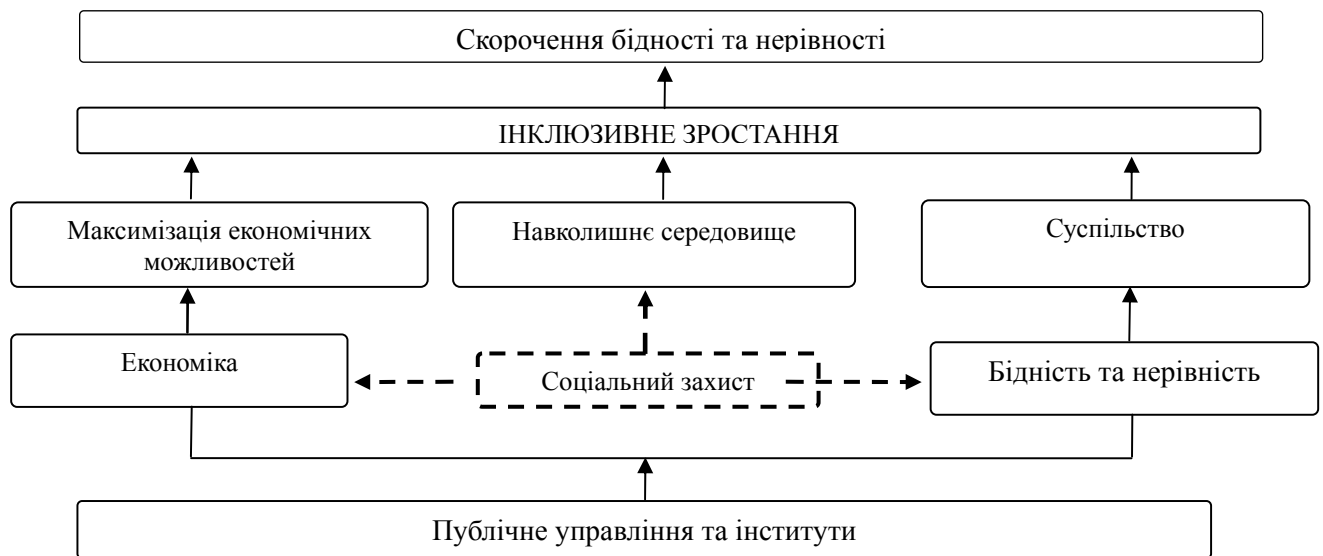

Рис. 1. Механізм дії концепції інклюзивного зростання*

*Джерело: складено авторами

Основними ключовими аспектами інклюзивного зростання є інвестиції в людський капітал, створення нових робочих місць, структурна трансформація, прогресивна податкова політика, соціальний захист, недопущення дискримінації, соціальна інтеграція та участь, сильні інститути.

Отже, використання підходу інклюзивного зростання дає можливість зрозуміти, що добробут суспільства складається не тільки з росту реального ВВП і матеріальних доходів населення, але є поняттям багатовимірним, що включає в себе й такі сфери життя людини, як освіта, охорона здоров'я, особиста безпека, екологія та багато інших. Враховується і той факт, що одного лише параметра «стійкості» для економічного зростання недостатньо: він повинен бути інклюзивним («всеохоплюючим»), тобто позитивно позначається на добробуті якомога ширших верств населення, надавати рівні можливості для реалізації свого людського потенціалу, незалежно від соціально-економічних умов, статі, місця проживання та етнічних коренів.

Доцільним, на нашу думку, також є розмежування понять інклюзивне зростання та інклюзивний розвиток (рис. 2).

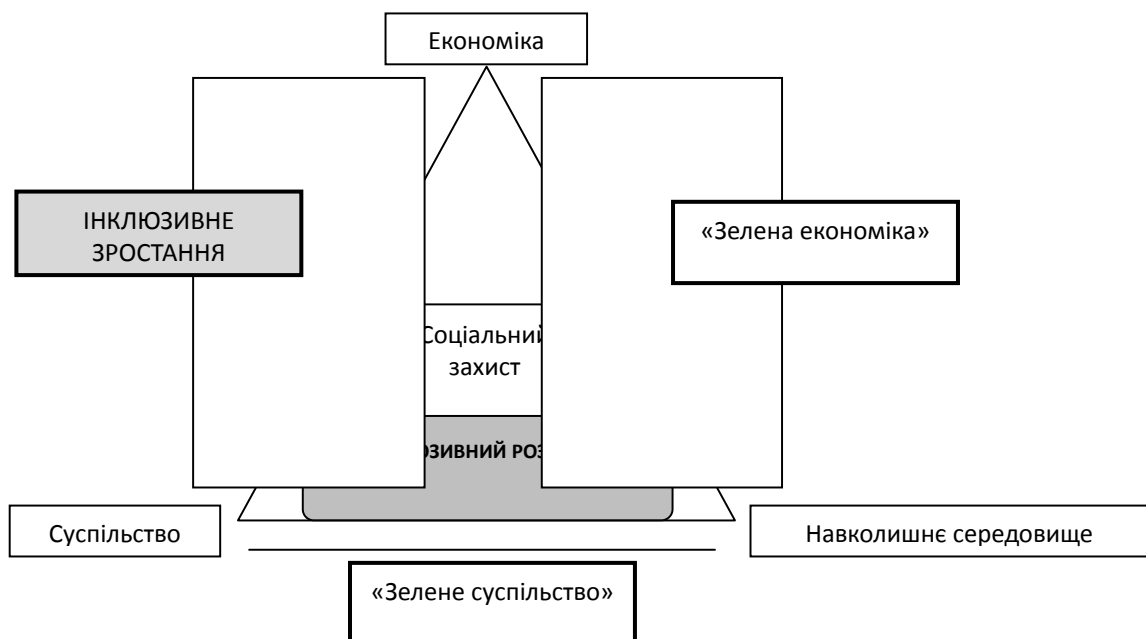

Рис. 2. Взаємозв'язок понять «інклюзивний розвиток» та «інклюзивне зростання» [11]

Підхід інклюзивного розвитку, на відміну від сталого, ставить під сумнів необхідність безперервного економічного зростання в економіці, проте визначає необхідність балансування домінуючого інклюзивного

зростання, особливо в контексті глобальної рецесії. Він також являє собою тріаду взаємовідносин: економіка – суспільство – навколишнє середовище, механізм поєднання яких формує відповідні цільові орієнтири. Інклюзивне зростання, в свою чергу, являє собою одну із складових інклюзивного розвитку, основним інструментом якого є «продуктивна зайнятість», що тісно пов'язана з концепцією соціальної інклюзії, де особлива увага приділяється подоланню бідності, сприянню забезпечення повної й продуктивної зайнятості та зміцненню соціальної інтеграції.

Наразі відомі два узагальнюючі підходи щодо трактування інклюзивного розвитку, які були наведені в роботі Х.А. Хакімова [8, с. 159]:

I. Перший підхід, прихильниками якого є експерти Світового банку і Міжнародного Валютного фонду, визначає інклюзивний розвиток як стійке економічне зростання, основною метою якого є скорочення бідності і нерівності. Оцінка його динаміки здійснюється на основі побудови моделі кривої соціальної мобільності («Social mobility curve»), основними детермінантами якої є рівень доходів на душу населення, ступінь нерівності, рівень та якість розподілу доходів в країні.

II. Другий підхід опосередковує вирішення проблеми бідності й нерівності та визначає інклюзивний розвиток як процес розширення залученості населення до створення ВВП, забезпечення рівних можливостей для реалізації свого людського потенціалу незалежно від соціально-економічних умов, статі, місця проживання та етнічних коренів. Даний підхід тісно пов'язаний з концепцією людського розвитку: «людина як основна рушійна ціль розвитку, а не лише інструмент прискорення економічного зростання».

Окрім того, виокремлюють такі світові моделі інклюзивного розвитку економіки як: американська, пріоритетом розвитку якої є забезпечення рівності можливостей для усіх членів суспільства; та європейська, пріоритетом якої є рівність у доступі до результатів праці у результаті їх рівномірного розподілу. Основними перевагами та недоліками їх, як зазначають А.В. Базилюк та О.В. Жулин, є відповідно: стимулювання інноваційного розвитку країни, при цьому проблеми бідності й розшарування населення за доходами не вирішуються (американська модель), та максимально справедливий розподіл доходів між усіма громадянами, проте рівень інновацій є набагато нижчим через низьку мотивацію й нижчі видатки на освітню та наукову сферу (європейська модель).

У рамках інклюзивної моделі ринку праці люди адаптуються, змінюються, враховуючи і задовольняючи потреби кожного члена суспільства. Інклюзивне зростання економіки є багатofакторним і багаторівневим процесом, основою якого є економіка максимальної зайнятості та взаємодії усіх суб'єктів у контексті гуманного розвитку суспільства. Основною метою інклюзивного розвитку повинно бути залучення уразливих верств населення в роботу, інтеграція молоді, жінок, людей з обмеженими можливостями, людей похилого віку в ринок праці, надання їм можливості одержання соціальної й економічної вигоди від участі в проектах. Одним з орієнтирів європейської політики соціального розвитку є документ Стратегії «Європа 2020», в якому встановлено три пріоритети: розумний розвиток («smart growth»); стійкий розвиток («sustainable growth»); інклюзивний розвиток («inclusive growth»).

Висновок. Отже, ключовими моментами інклюзивного зростання є стратегічно важливі цілі не лише збільшення доходу (або ВВП), а всебічного розвитку людського капіталу, скорочення нерівності і бідності, активізації участі в суспільно продуктивній діяльності, отримання соціальної вигоди широкими верствами населення (особливо дітьми, жінками, людьми похилого віку), дбайливе використання природних ресурсів і захист навколишнього середовища.

Інклюзивне зростання економіки є передумовою гуманного розвитку суспільства, бо основою його є економіка максимальної зайнятості і взаємодії усіх суб'єктів. Сучасне громадянське суспільство неможливе без активного залучення всіх членів у різні види діяльності, поваги прав і свобод кожної окремої людини, забезпечення гарантій безпеки і рівноправності. В той же час реалізація концепції інклюзивного розвитку передбачає вимірювання його рівня в країні, аби виявити стримувальні фактори та обмеження, що перешкоджають досягненню стратегічної цілі – інклюзивному економічному розвитку економіки. Це також є вкрай важливим у контексті формування майбутніх стратегічних пріоритетів реформування, вибору державної політики та інструментів, що акцентуватимуть увагу на тих аспектах, які стануть пріоритетними напрямками стійкого та інклюзивного зростання.

Використання концепції інклюзивного розвитку повинно бути націлено на підвищення економічної конкурентоспроможності за рахунок підвищення продуктивності праці і збільшення обсягу виробництва продукції з доданою вартістю, забезпечення економічного динамізму і невразливості економіки перед зовнішніми потрясіннями; забезпечення загальних соціальних й економічних благ і можливості для працевлаштування, системи соціального захисту та права вести продуктивне життя шляхом інвестування в людський і соціальний капітал; підвищення соціальної безпеки та якості послуг для всіх верств суспільства.

На нашу думку, основний акцент державного регулюючого впливу повинен робитися на: заохоченні активних програм на ринку праці (особливо в інтересах молоді), розробці молодіжних гарантій та розширенні стабільної зайнятості серед молоді; підвищенні якості зайнятості (наприклад, в контексті збільшення кількості працюючих бідних) та розробці методології оцінки зростання зайнятості; залученні до співпраці таких соціальних партнерів, що допоможе полегшити працівникам перехід до трудового життя, підвищити шанси окремих осіб знайти роботу, сформувати відомості щодо професійних кваліфікацій і навичок, усуненні бар'єрів, що перешкоджають рівноправному доступу до найважливіших державних послуг, таких як освіта та охорона здоров'я, працевлаштування та інших можливостей; зміцненні потенціалу служб зайнятості, розширенні їх

можливостей з метою вдосконалення профорієнтації, професійної підготовки і послуг з працевлаштування, в забезпеченні гендерної рівності в системах професійної освіти і в створенні потенціалу для залучення осіб з обмеженими можливостями на ринок праці; розширенні доступності професійної підготовки в сільських районах; вдосконаленні управління ринком праці та його функціонування; сприяння розвитку людського капіталу та посиленні соціального захисту населення; збільшенні прозорості діяльності органів державної влади за допомогою здійснення заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією і незаконними грошовими потоками.

Література.

1. Гайдар О. Праця та зайнятість – найважливіші фактори інклюзивного соціально-економічного розвитку / О. Гайдар // Економічна теорія та право. – 2016. – № 4(27). – С. 35–48.
2. Гриценко А. Капитализация и социализация экономики в ретроспективе и перспективе / А. Гриценко // Методология, теория та практика соціол. аналізу сучас. сусп.ва. – 2009. – Вип. 15. – С. 191–195
3. Доклад о росте. Стратегии устойчивого роста и инклюзивного развития [Електронний ресурс] / Комиссия по росту и развитию: Издательство «Весь Мир», перевод на русский язык: Н.В. Заборин; редактор: В.Т. Рысин // Международный банк реконструкции и развития/Всемирный банк. – 2009. – 194 с. – Режим доступа: https://siteresources.worldbank.org/EXTPREMNET/Resources/4899601338997241035/Growth_Commission_Final_Report_Russian.pdf
4. Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований / под ред. д-ра экон. наук А.А. Гриценко. – Х.: Форт, 2008. – 928 с.
5. Офіційний сайт European Union External Action [Електронний ресурс] / G7 Summit in Italy, 26-27 May: extracts of the Leaders' Communiqué. – 30/05/2017. – Режим доступа: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/27077/g7-summit-italy-26-27-may-extracts-leaders-communication%C3%A9_en
6. Реконструктивний економічний розвиток: основні напрями, ефективність і соціальна справедливість : монографічний збірник / за ред. акад. НАН України Гейця В.М., чл.-кор. НАН України Гриценка А.А. ; НАН України, ДУ «Ін-т экон. та прогнозув. НАН України». – Електрон. дані. – К., 2016. – 240 с. – Режим доступа : <http://ief.org.ua/docs/scc/2.pdf>
7. Савельев Ю. Б. Багатовимірна сучасність: соціальне включення в оцінці суспільного розвитку : монографія / Ю. Б. Савельев. – К. : ВІПЦ "Київський університет", 2017. – 447 с.
8. Хакимов Х.А. Методические подходы к оценке инклюзивного роста [Електронний ресурс] / Х. А. Хакимов // Science and world. – 2016. – №5 (33). – Том II. – С. 159–162 – Режим доступа: http://scienceph.ru/d/413259/d/science_and_world_no_5_33_may_vol_ii.pdf.
9. Darvas Zsolt An anatomy of inclusive growth in Europe [Electronic resource] / Zsolt Darvas, Guntram B. Wolf // Bruegel 2016. – Pp. 106. – Mode of access: http://bruegel.org/wp-content/uploads/2016/10/BP-26-26_10_16-final-web.pdf
10. G20 Leaders' Communique Hangzhou Summit [Електронний ресурс] / Ministry of Foreign Affairs official website. – 4-5 September 2016. – Режим доступа: http://www.g20chn.org/English/Dynamic/201609/t20160906_3396.html
11. Gupta Joyeeta Sustainable development goals and inclusive development [Electronic resource] / Joyeeta Gupta, Courtney Vegelin // International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics. – June 2016, Volume 16, Issue 3. – Pp. 433–448. – Mode of access: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10784-016-9323-z>
12. Landchovichina E. What is Inclusive Growth? [Electronic resource] / E. Landchovichina, S. Lundstrom, L. Garrido // The World Bank, 10 February, 2009. – Pp. 16. – Mode of access: <http://siteresources.worldbank.org/INTDEBTDEPT/Resources/4689801218567884549/WhatIsInclusiveGrowth20081230.pdf>.

References.

1. Gaidar, O. (2016), “Labor and Employment - The Most Important Factors of Inclusive Social and Economic Development”, *Ekonomichna teoriia ta pravo*, vol. 4 (27), pp. 35-48.
2. Gritsenko, A. (2009), “Capitalization and Socialization of the Economy in a Retrospective and Perspective”, *Metodolohiia, teoriia ta praktyka sotsiolohichnoho analizu suchasnoho suspil'stva*, vol. 15, p. 191-195
3. International Bank for Reconstruction and Development. World Bank (2009), “Report on growth. Strategies for Sustainable Growth and Inclusive Development”, available at: https://siteresources.worldbank.org/EXTPREMNET/Resources/4899601338997241035/Growth_Commission_Final_Report_Russian.pdf (Accessed 10 Dec 2018).
4. Gricenko, A.A. (2008), *Institucional'naja arhitektonika i dinamika jekonomicheskikh preobrazovanij* [Institutional Architecture and the Dynamics of Economic Transformations], Fort, Kharkiv, Ukraine.

5. Official website of the European Union External Action (2017), "G7 Summit in Italy, 26-27 May: Extract of the Leaders' Communiqué", available at: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/27077/g7-summit-italy-26-27-may-extracts-leaders-communic%C3%A9_en (Accessed 10 Dec 2018).
6. Gaytsya, V.M. and Gritsenko, A.A. (2016), Rekonstruktyvnyj ekonomichnyj rozvytok: osnovni napriamy, efektyvnist' i sotsial'na spravedlyvist' [Reconstructive economic development: main directions, efficiency and social justice], The Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kiev, Ukraine, available at: <http://ief.org.ua/docs/scc/2.pdf> (Accessed 10 Dec 2018).
7. Savelyev, Yu.B. (2017), Bahatovymirna suchasnist': sotsial'ne vkluchennia v otsyntsi suspil'noho rozvytku [Multidimensional Contemporaneity: Social Inclusion in the Assessment of Social Development], Publishing and Printing Center "Kyiv University", Kiev, Ukraine.
8. Khakimov, H.A. (2016), "Methodical approaches to the estimation of inclusive growth", Science and world, vol. 5 (33), no. II, pp. 159-162, available at: http://scienceph.ru/d/413259/d/science_and_world_no_5_33_may_vol_ii.pdf (Accessed 10 Dec 2018).
9. Zsolt, D. and Wolf, G. B. (2016), "An Anatomy of Inclusive Growth in Europe", Bruegel, available at: http://bruegel.org/wp-content/uploads/2016/10/BP-26-26_10_16-final-web.pdf (Accessed 10 Dec 2018).
- 10 The official website Ministry of Foreign Affairs (2016), "G20 Leaders' Communique Hangzhou Summit", available at: http://www.g20chn.org/English/Dynamic/201609/t20160906_3396.html
11. Joyeeta, G. and Vegelin, C. (2016), "Sustainable development goals and inclusive development", International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics, vol. 16, no. 3, pp. 433-448, available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10784-016-9323-z> (Accessed 10 Dec 2018).
12. Landchovichina, E. Lundstrom, S. and Garrido, L. (2009), "What is Inclusive Growth?", The World Bank, available at: <http://siteresources.worldbank.org/INTDEBTDEPT/Resources/4689801218567884549/WhatIsInclusiveGrowth20081230.pdf> (Accessed 10 Dec 2018).

Стаття надійшла до редакції 19.12.2018 р.